

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 8^{ΗΣ} ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1976

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΝΙΚ. Κ. ΛΟΥΡΟΥ

ΙΑΤΡΙΚΗ. — 'Η 'Ιατρική δὲν εἶναι θετική ἐπιστήμη, ὑπὸ Νικ. Κ. Λούρου*.

'Η αὐτογνωσία ἀπαιτεῖ ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ τὴν ἀνασκόπηση.

'Αν μοῦ ἐπιτραπῆ νὰ περιοριστῶ σήμερα στὴν κλινική καὶ νὰ μὴ συμπεριλάβω τὴν ἐρευνητική ἱατρική, θὰ σημειώσω ὁλοκληρῆ σειρά ἀπὸ παρατηρήσεις ποὺ κλονίζουν τὰ παραδοσιακὰ καὶ δογματικὰ δεδομένα καὶ ὀδηγοῦν σὲ ἀμφισβητήσεις καὶ ἀναγκαῖες ἴσως ἀνακατατάξεις, σημαντικὲς γιὰ τὴν πρακτικὴ ἐφαρμογή.

'Ἐξαιρετικὴ σημασία ἀποδίδεται σήμερα στὴ στατιστική, ὥστε αὐτὴ ν' ἀποτελεῖ τὸν ὀδηγὸ καὶ ἔλεγχο τῆς ἐκτελέσεως. Οἱ στατιστικὲς ἐν τούτοις εἶναι πειθήνια ὄργανα ὀρισμένων κατευθύνσεων ποὺ ἐπιτρέπουν ἐξαιρέσεις σχετικὲς ἴσως μὲ τὸν νόμο τῶν πιθανοτήτων, σημαντικὲς ὅμως γιὰ τὸν ἐκτελεστὴ τῶν συμπερασμάτων καὶ τὸ ἀνθρώπινο ἀντικείμενο. 'Ο ἠλεκτρονικὸς ἀριθμητὴς (Computer) ἀποβλέπει στὴν ἀκρίβεια τοῦ ὑπολογισμοῦ, ἀλλὰ κατευθύνεται ἀπὸ τὸ ἀνθρώπινο ἐρώτημα ποὺ τίθεται, ὥστε καὶ ἐδῶ εἰσχωρεῖ κάποια ἐπιφύλαξη γιὰ τὸ στατιστικὸ ἀποτέλεσμα. 'Ομως ὁ στερεοτυπισμὸς τῆς μηχανῆς δὲν διαθέτει τὴν εὐελιξία τοῦ ἀνθρώπινου ἐγκέφαλου ποὺ δὲν ἀποκλείεται βέβαια νὰ τύχει νὰ ἀπομακρυνθεῖ ἀπὸ τὴν ἀντικειμενικότητα. 'Αλλὰ ἀποτελεῖ συνάμα καὶ διορθωτικὴ ἀσφαλίστικὴ ἰσορροπιστικὴ δικλείδα ποὺ δὲν διαθέτει ἡ μηχανή.

'Αβεβαιότητα ἐπικρατεῖ καὶ ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς διαγνώσεως ὅσο καὶ ἂν αὐτὴ στηρίζεται σὲ κλινικὰ συμπτώματα καὶ δοκιμασίες καὶ σὲ ἐργαστηριακὰ στοιχεῖα ποὺ ἐν τούτοις συμβαίνει νὰ εἶναι ἀπατηλά. 'Η διαφορετικὴ λεγόμενὴ διάγνωση προσπαθεῖ ν' ἀντιδιαστείλει συγγενικὰ κλινικὰ φαινόμενα ποὺ παρουσιάζονται σὲ διαφορετικὲς παθήσεις, ὅχι ὅμως πάντα μὲ ἐπιτυχία. Τὰ ἐργαστηριακὰ στοιχεῖα εἴτε ἀπὸ τὸν παραδοσιακὸ παρασυρμὸ τῆς ρουτίνας, εἴτε καὶ σὲ

* NIC. C. LOUROS, *La médecine n'est pas une science positive.*

περίπτωση εξαιρέσεως από τον κανόνα, τυχαίνει να οδηγήσουν σε επικίνδυνες παρεξηγήσεις και παρερμηνείες.

Ἡ πρόγνωση τῆς ἐξελίξεως τῆς παθήσεως στηρίζεται βέβαια στήν κλινική πείρα πού καί αὐτή ἐξαρτᾶται ἀπό τὰ συχνά ἀμφίβολα ἐπιστημονικά δεδομένα. Ἄλλα μήπως δὲν ἐπηρεάζεται καί ἀπό τίς ἀτομικές ἀντιλήψεις τοῦ ἐξεταστοῦ καί τίς κριτικές ἱκανότητές του; Ἡ περιπτωσιολογία καθιλώνεται στή μνήμη τοῦ θεραπευτοῦ καί ἀσκεῖ τὴν ἐπίδρασή της, στή διαγωγή του ἀδιάφορο ἂν παρεμβαίνει καί ἡ τύχη. Ἡ αἰσιοδοξία ἢ ἀπαισιοδοξία εἶναι ὑποκειμενικά κριτήρια καθὼς καί οἱ ἀντιδράσεις τοῦ ἀρρώστου. Ἀκόμη καί στιγμιαία διάθεση ἢ ἀδιαθεσία τοῦ γιαιτροῦ θὰ τύχει νὰ δημιουργήσει ἀπατηλές συνθήκες πού δύσκολα αὐτοδιαψεύδονται χωρὶς νὰ τραθεῖ ἡ κακῶς νοούμενη φιλοτιμία.

Τέλος καί ἡ θεραπευτικὴ ἀγωγή δὲν ἐξαρτᾶται μόνο ἀπὸ τὴν ἐπιστημονικὴ φαρέτρα τῶν μέσων τῆς ἐποχῆς, ἀλλὰ ἡ ἔνδειξη καί ἐπιτυχία της σχετίζονται καί μὲ τὴν ἀντοχὴ τοῦ ἀρρώστου ἀλλὰ καί τοῦ παθολογικοῦ στοιχείου ἀπέναντι στήν ἐπιθετικὴ θεραπευτικὴ προσπάθεια.

Ἐς σημειωθεῖ ἡ τεράστια ποικιλία τῶν θεραπευτικῶν μέσων, τόσο φαρμακευτικῶν ὅσο χειρουργικῶν καί ἀκτινολογικῶν, ἀπ' ὅπου θὰ ἀντληθεῖ τὸ σχῆμα ἢ ὁ συνδυασμὸς τῆς θεραπευτικῆς ἀγωγῆς. Τα φαρμακευτικὰ μέσα ἀντιπροσωπεύονται δυστυχῶς ἀπὸ ὑποσχέσεις ὄνσμάτων, πού ἐκλέγει μὲ ἀόριστη συχνὰ ἐλπίδα ὁ θεραπευτής, ἀφοῦ προέρχονται βέβαια ἀπὸ τὴν ἀντικειμενικὴ προσπάθεια, ἀλλὰ καί ἀπὸ τὸ ὄικονομικὸ συμφέρον τῆς φαρμακευτικῆς βιομηχανίας.

Ἡ χειρουργικὴ ἐπιτυχία ἢ ἀποτυχία ὀφείλεται στήν ὀρθὴ ἢ ἀπατηλὴ διάγνωση καί ἔνδειξη τῆς ἐφαρμογῆς, στήν τεχνικὴ ἱκανότητα καί πείρα τοῦ χειρουργοῦ, ἀλλὰ καί στήν κάπως προβληματικὴ ἀντοχὴ τοῦ εὐαίσθητου σαρκίου τοῦ ἀρρώστου. Ἡ ἀειθέλεια αὐτῶν τῶν στοιχείων προβάλλεται χαρακτηριστικὰ σὲ μιὰ περίπτωση βεβαιωμένου καρκίνου τῆς μήτρας πού μοῦ ἀνέθεσαν νὰ χειρουργήσω κάποτε στίς Ἡνωμένες Πολιτεῖες καί πού ἄς μοῦ ἐπιτραπεῖ νὰ ἀναφέρω.

Ἡ σοβαρὰ ἐγχείριση συνάντησε ἀπρόβλεπτα στοιχεῖα προχωρημένης φυματιώσεως πού παρ' ὅλη τὴν λεπτομερειακὴ ἐξέταση ἀπὸ πέντε ἔμπειρους γυναικολόγους καί παρ' ὅλα τὰ κατάλληλα ἐργαστηριακὰ διαγνωστικὰ μέσα, εἶχε ἐντελῶς διαφύγει ἀπὸ τὴν διάγνωση. Καρκίνος λοιπὸν τῆς μήτρας ἀλλὰ καί ἀπρόβλεπτος κρυφὸς συνδυασμὸς φυματιώσεως μὲ σημαντικὴ ἐπίπτωση ἀπάνω στή διάγνωση, τὴν πρόγνωση, τὴν ἔνδειξη τῆς ἐγχειρίσεως καί τὸ θεραπευτικὸ ἀποτέλεσμα. Εὐτυχῶς ἡ ἀρρωστη ἐπιζεῖ ὕστερα ἀπὸ 14 τῶρα χρόνια. Θὰ μπορούσε ὅμως νὰ εἶχε μείνει καί στὸ χειρουργικὸ τραπέζι. (Ἄλλα νὰ καί γιατί οἱ χειρουργοὶ εἶναι ἐπιρρεπεῖς σὲ καρδιακὰ ἐμφράγματα!)

Ἐξ ἄλλου ἡ ἀκτινοθεραπεία διεξάγεται πάντα στὸ σκοτάδι μὲ βίασὴ τὴν πείρα καὶ τὴν ἐλπίδα, ἀσταθεῖς δηλαδὴ παράγοντες. Ὡστε ἐπιφυλάξεις ἐπιβάλλονται ἀπὸ τὰ μηχανήματα, τὴν ἀντίδραση τοῦ ἄρρωστον, τὴν ἐξέλιξη τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆ σύνεση.

Ἄπ' ὅσα πολὺ συνοπτικὰ ἀνέφερα παραπάνω προκύπτει, νομίζω, ἀβίαστα τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ κλινικὴ ἰατρικὴ δὲν πρέπει νὰ θεωρεῖται θετικὴ ἐπιστήμη. Ὅπως ἄλλωστε καὶ ὁ Poincaré εἶπε γιὰ τὴ γεωμετρία ὅτι δὲν εἶναι «ἀληθινὴ ἀλλὰ χρήσιμη» καὶ ὁ Brouwer γιὰ τὴ λογικὴ ὅτι «δὲν εἶναι ἀληθινὴ καὶ ὄχι πάντα χρήσιμη». Σπεύδω ὅμως νὰ συμπληρώσω πὼς τοῦτο δὲν σημαίνει πὼς πρέπει νὰ κλονίζεται ἡ ἐμπιστοσύνη πρὸς τὸν μεγάλο αὐτὸ κλάδο τῆς ἀνθρώπινης διανοήσεως, τὴν Ἰατρικὴν, πού καθὲ μέρη φανερώνει τὶς δυνατότητές του. Σὲ μιὰ ἐποχὴ ὥστόσο ὅπου ὁ ἄνθρωπος κατόρθωσε νὰ διασπάσει τὸ ἄτομο, νὰ περπατεῖ στὴ σελήνη καὶ νὰ διυλίζει τὸν κώνωπα, ἐπιβάλλεται ἡ κριτικὴ θεώρηση τῶν ἀποτελεσμάτων καὶ ἡ ἀδιάκοπη ἀναπροσαρμογὴ τῶν ὄπλων τοῦ ἀγῶνα πού διεξάγεται γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τῶν προβλημάτων τοῦ ἀνθρώπου.

Οἱ τρεῖς συμβαλλόμενοι παράγοντες εἶναι βέβαια ὁ ἄρρωστος, ὁ θεραπευτὴς καὶ τὰ μέσα πού βρίσκονται ἐκείνη τὴ στιγμὴ στὴ διάθεσή του. Ἀπὸ τὸν κατάλληλο συνδυασμὸ θὰ ἐξαρτηθεῖ ἡ ἐπιτυχία.

Ἡ κοινωνία ὅμως πρέπει νὰ κατανοῇ καὶ τὴν ποικιλομορφία τῶν κριτηρίων πού βρίσκονται στὸ πεδίο αὐτῆς τῆς μοναδικῆς μάχης τοῦ ἀνθρώπου, ὥστε νὰ ἐπιδιώκεται στὸ πλάτος πού ἀπαιτεῖται ἡ ἐξυπηρέτηση τῆς ἄμυνας καὶ ἡ προμήθεια τῶν μέσων. Ὅπως ἀποδεικνύουν πρόσφατα θλιβερὰ παραδείγματα, ὁ πόνος καὶ ὁ κίνδυνος ὀδηγοῦν δυστυχῶς στὴν ἀφέλεια τῆς ἐλπίδας, στὴν ἀπώλεια τῆς ἀπαιτούμενης σοβαρότητας ἀλλὰ καὶ στὴ ζημιὰ πού ἀκολουθεῖ τὴν ἀπιστία πρὸς τὴν ἐπιστήμη.

Πρωταρχικὴ προϋπόθεση ἀποτελεῖ ἡ ἰατρικὴ ἐκπαίδευση καὶ ἡ ὑπαρξὴ συγχρονισμένων νοσηλευτικῶν ἰδρυμάτων καὶ τῶν ἐξαρτημάτων τους. Ἀποτελεῖ ὑποχρέωση τῆς Πολιτείας νὰ παρέχει καὶ στίς δύο περιπτώσεις ἄφθονα τὰ ὑλικά μέσα. Τὸ «*primum vivere deinde philosophari*» ἃς ἀκουστεῖ μὲ ὅλη τὴν ἔνταση πού χρειάζεται ἀλλὰ καὶ ἃς εἰσακουστεῖ ἀπὸ τοὺς προϋπολογισμούς. Πρῶτα νὰ ζήσει ὁ ἄνθρωπος καὶ ἔπειτα τὰ ἄλλα.

Καὶ ἃς ἐπαναληφθεῖ ἄλλη μιὰ φορὰ πὼς δὲν ὑπάρχουν παθήσεις ἀλλὰ ἄνθρωποι ἄρρωστοι πού χρειάζονται ἀπέραντη στοργὴ σὰν ὀλοκληρωμένες ὄντοτες καὶ ὄχι μόνο σύμφωνα μὲ τὴν ἐνδεχόμενα παρεξηγημένη συμπτωματολογία, τὰ συχνὰ ἀλληλοσυγκρουόμενα ἐργαστηριακὰ εὐρήματα καὶ μὲ τυποποιημένες θεραπευτικὲς ἀγωγὲς πού ὀνομάζονται καὶ δόκιμες.

Οί επιφυλάξεις που έχω διατυπώσει παραπάνω δεν αντιπροσωπεύουν θέσεις άρνητικές ή στατικά άπαισιόδοξα επιχειρήματα. Θ' αποτελούσε παραδοξολογία και ίσως άνοησία ή άμφισβήτηση της αξίας της καταπληκτικής εξέλιξεως της ιατρικής και των μέσων που δημιουργεί κάθε μέρα με συχνά θαυματοουργικά άποτελέσματα για τή σωτηρία του άρρώστου. Άπεναντίας οί παρατηρήσεις μου άποβλέπουν σε κάποια συνειδητοποίηση της πραγματικότητας και στην ιατροφιλοσοφική ανακατάταξη των αντιλήψεων με τον συνδυασμό άπό την μιá πλευρά των γνώσεων και της ελεύθερης αλλά πειθαρχημένης αυτοκριτικής και λογικής, και άπό την άλλη της διαισθήσεως φαντασίας και έμπνεύσεως που θ' άποτελούν πάντα τá πρωταρχικά προνόμια της διανοήσεως. Για να διοχετεύεται ή εξέλιξη προς τó νόημα της προόδου άπαιτείται άπό την έπιστήμη άυστηρά προσήλωση στην ηύξημένη ευθύνη του άνθρώπου άπέναντι στο μέλλον και την επιβίωσή του.

Οί διανοητικές του ικανότητες που έχουν άποδειχθεί άπό τά ταχυδακτυλουργικά (με την καλή σημασία του όρου) έπιστημονικά του κατορθώματα, επιβάλλουν την έρευνα του άγνώστου ύποστώματος των δημιουργημένων δογματικών άφετηριακών στηριγμάτων του, με τó πνεύμα της άντλήσεως των πληροφοριών των πραγματικών βάσεων που κρύβονται ακόμα στο σκοτάδι του άγνώστου, ώστε να έξυπηρετείται θετικότερα ó άνθρώπος και να στερεώνεται σταθερώτερα στον πλανήτη όπου έχει προσοριστεί να ζήσει.

Ή μεγάλη φιλοσοφική διάνοια του Skakespeare (και άς μίν ήταν Έλληνας αλλά γονιμοποιημένος άπό την αρχαία έλληνική σοφία), εκφράζει στον «Έμπορο της Βενετίας» την αδιάκοπη άνησυχία του άνθρώπου με την άκόλουθη χαρακτηριστική περιγραφή:

«Άλλά ποϋ τó έπιασα, ποϋ τó βρήκα ή έφτασα έως έκει ;
 Άπό ποιό ύλικό είναι φτιασμένο, άπό ποϋ γεννήθηκε ;
 Αυτό πρέπει να τó μάθω».

Όσοι τυχαίνει να συμμερίζονται αυτές τις άνησυχίες άς βοηθήσουν στην αναζήτηση της αλήθειας και προς την κατεύθυνση των πυλών της γνώσεως. Και άς πλουτίσουν τον άνθρωπο με άποκαλύψεις πολύτιμες για τή στερέωσή του άπάνω στον πλανήτη μας. Γιατί ή στερέωση αυτή δεν μπορεί να αναζητηθεί με μόνο κεντρόφυγες κατακτήσεις αλλά προ πάντων με κεντρομόλες κατανοήσεις της ύποστάσεως του. Και θα ισχύει πάντα τó αιώνιο άπόφθεγμα του Χίλωνα : «Γνώθι σαυτόν».

R É S U M É

En sa qualité de Professeur de Gynécologie, l'auteur présente des arguments concernant la statistique, le diagnostic, le pronostic, la thérapeutique chirurgicale et médicamenteuse, pour prouver que l'application de la Médecine Clinique n'est point une science positive puisqu'elle dépend de deux éléments labiles et susceptibles à des changements, le malade et le médecin.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ